

Recension

Olof Lundh. *Templet i öknen. Så köpte Qatar världens största sport.* Stockholm: Volante 2022.

av Victoria Höög

Debatten kring fotbolls-VM i Qatar 20 november – 8 december 2022 undgick knappast någon nyhetsintresserad i Sverige. Medias intresse för det kommande VM var mer sannolikt mer omfattande än vanligt. Varför? Jo ett litet muslimskt land, Qatar, utan fotbollstraditioner, sportinfrastruktur, liberal demokrati och mänskliga rättigheter vann FIFA:s omröstning om att få anordna VM 2022. Omröstningen ägde rum i en kongresshall i Zürich december 2010. USA var tippat som den självklara vinnaren, men så blev det inte.

I sin bok *Templet i öknen. Så köpte Qatar världens största sport* visar Olof Lundh hur det gick till när Qatar vann omröstningen, ett resultat av ett skickligt påverkansarbete som pågått i flera år. Bokens undertitel illustrerar vilken historia som kommer att presenteras. Också baksidestexten instruerar läsaren i textens budskap: ”Det är en berättelse om hur idrottens ideal sålts till diktatorer och korrupta affärsmän som vill tvätta sin image – medan politiker, fans och journalister tittar på.” Lundh ägnar mer än halva boken åt att visa hur korruptionen inom idrottsvärlden omfattar mycket mer än valet av Qatar. Sportswashing finns i hela idrottsvärlden, även om VM i Qatar särskilt satt ljuset på fotbollsvärlden.

Vad är då sportswashing? Som Lundh skriver, det används för att beteckna ”att nationalstater använder sportens mjuka makt för att skapa en annan bild av landet” en mer positiv bild (s.202). Han ger ett flertal exempel som visar att sportswashing rymmer allt från stora händelser som fotbolls-VM i juntans Argentina 1978 som att Arsenal 2017 spelade med ”Visit Rwanda” på tröjorna, ett sponsoravtal som kostat det biståndsberoende landet 350 miljoner om året (s. 203). Som av en tillfällighet kom därpå nästa FIFA-kongress att äga rum i mars 2023, i Kigali, Rwandas huvudstad.

Den minnesgoda läsaren kommer ihåg skandalerna kring FIFA våren 2015 då det avslöjades att cirka 900 miljoner hade betalats till olika FIFA-höjdare för att de skulle sälja TV-rättigheterna till ett utvalt mediebolag. Enligt Lundh var det inte ens ett brott i Schweiz fram till 2016, där FIFA:s huvudkontor finns, att ta emot ekonomisk ersättning i samband med att organisationen sålde rättigheterna till en viss aktör (s.171). Miljonerna strömmade in till FIFA:s höjdare.

Nära knutet till Qatars oväntade seger i FIFA-omröstningen är ett möte i Elyséepalatset tio dagar innan Zürichmötet 2010 med dåvarande presidenten Nicolas Sarkozy, Michel Platini, tidigare ordförande i Uefa, samt Qatars kronprins, och premiärminister. Här gjorde parterna inte bara upp om VM 2022, utan Qatar skulle få köpa Paris Saint Germain, starta en ny sportkanal med utlovade rättigheter till fransk fotboll, samt som grädde på moset köpa in franskt stridsflyg till ett värde av sex miljarder euro. Först nio år senare inledde fransk polis en utredning om mutbrott. Känt var att Platini tidigare hade lovat Sepp Blatter, FIFA:s ordförande att rösta på USA, men ändrade sig efter lunchen i Elyséepalatset (s. 31, 33f). Skickligt jobbat vill man utbrista. Den triviala slutsatsen är att pengar ger mycket makt rätt utnyttjade – och med porösa gränser till mutor som knappt är något olagligt i vår odemokratiska globala värld.

Hur har fotbolls-Sverige förhållit sig till Qatar? Lundh ger en blandad bild, dock med ett positivt anslag. Å ena sidan har svenska fotbolls elitlag regelbundet tränat i Qatar fram till 2020, å andra sidan från hösten 2022 uttrycktes ett klart ställningstagande mot behandlingen av immigrantarbetarna och även Svensk Elitfotboll stödde Amnestys krav. Till dess hade de svenska klubbarna hänvisat till att Sverige har diplomatiska förbindelser och varken EU eller FN hade ifrågasatt fotbollspelandet. Nämnas kan att Sverige öppnade en ambassad 2014, invigd och hyllad av Annie Lööf som senare krävde bojkott av VM i Qatar.

Boken är en dyster läsning, där korruption och mutor synes vara den normala vardagen inom FIFA och Uefa (europeiska fotbolls förbundet). Någon förbättring syns inte i Lundhs material. Budskapet är att sportens, särskilt fotbollens interna värld inte får lämnas ifred. Uppdraget är att granska och det görs absolut bäst på plats. Lundhs ärende är det kritiska och det må han hyllas för, att belysa denna mörka värld som i den mediala världen oftast lämnas i fred. Förhoppningsvis är den tid förbi då det naivt kunde sägas att politik och idrott inte hör ihop.

Tveklöst hör politik och idrott ihop, men i Qatars fall i en annan konstellation. Demokrati har aldrig varit på agendan. Sedan mitten av 1990-talet då emir Hamad bin Khalifa avsatte sin far, har Qatar strävat att etablera sig som en modern stat att räkna med i internationella och regionala politiska sammanhang (Se Bitte Hammargrens klagande understreckare i *SV* 28 september 2022). Ganska omgående startade den nye emiren tv-kanalen Al-Jazira 1996 som innebar en arabisk medierevolution. Debatter, kritik och även israeler fick plats i rutan. Qatar var ett av de få arabländer som på regeringsnivå stödde den arabiska våren 2011 och har fortsatt att inta en diplomatisk medlarroll i olika krishärdar i Mellanöstern. Välkänd är medlingen i Libanon 2008, när qatariska medlare förhindrade utbrottet av ett nytt inbördeskrig. Qatar har också utmärkt sig genom att föra in humanitär hjälp till Hamasstyrda Gaza, en insats som ännu är pågående. Vid USA:s kaotiska reträtt i augusti 2021 i Afghanistan var Qatar på plats och hjälpte till med evakueringen.

Med ovanstående i minnet, ska vi inte släppa in Qatar i den västerländska värmestugan och hoppas att den fruktansvärda exploateringen av immigrantarbetarna som byggt de arkitektoniskt spektakulära åtta arenorna, hotell, metrosystem och mycket mer snart är ett passerat skede? Besynnerligt kan det tyckas att Qatar med sina finansiella resurser inte tycks bry sig om att göra något åt de usla immigran tvillkoren, det hade inneburit en stor och lättvunnen policyförbättring.

Emellertid, om vi upphör att mäta Qatar med en västerländsk demokratimall blir det mindre konstigt. Qatar har inga som helst ambitioner att överge den absoluta monarkin med all makt samlad hos kungen för att införa ett liberalt politiskt system, inte heller att avskaffa det urgamla Kefalssystemet som ligger till grund för det hänsynslösa utnyttjandet av immigranter. Det finns i hela Mellanöstern. Liksom Iran under shahens tid, vill de qatariska ledarna skapa ett modernt och högteknologiskt välståndssamhälle för sina medborgare, men ingen västerländsk demokrati, det är inte ens ett alternativ. Frihet och mänskliga rättigheter är ointressant för de absoluta monarkierna i Mellanöstern, därav likgiltigheten för immigrantarbetarnas villkor. Olof Lundhs bok är ett starkt kompromisslöst manifest för att värna om de demokratiska värden frihet, jämlikhet och respekt för mänskliga rättigheter. Må vi inte överge dessa värden i någon falsk tolererande pluralism.